

ságára. A művet a szerző következtetései zárják, melyekben kitér arra, hogy a Nemzetközi Jogi Bíróság tervezete az államutódlás egyes eseteire vonatkozó nemzetközi szabályozás életbeléptetésére globális szinten is előrelépéssel kecsegtet a jelenlegi gyér és bizonytalan nemzetközi szabályozáshoz képest.

A kötetet a releváns nemzetközi szerződések és belső jogi jogesetek, valamint nemzetközi jogi jogesetek jegyzékén túl nemzetközi emberi jogi dokumentumok, az állampolgársági tárgyú nemzetközi szerződések, valamint az állampolgárság, államutódlás esetére vonatkozó, átfogó nemzetközi szabályozások összehasonlító táblázatai zárják. A kötetet négy nyelven (magyar, angol, francia, német) íródott forrásjegyzék teszi teljessé.

Sullivan Ferenc

Könyvek, testek és bronzszobrok: a világpolgárrá válás színterei

Levitt, Peggy-Nyíri, Pál: Books, bodies, and bronzes: comparing sites of global citizenship creation = Ethnic and Racial Studies, 37 Vol., 2014, 12 No., 2149–2157. p.

A szerzőpáros bevezető cikke egy olyan kötetet mutat be, amely egyebek mellett a zenei versenyek, a vallási mozgalmak, a divatmagazinok, a szerzői jogok és a tengerentúli egyetemi campusok világát térképezi fel abból a szempontból, hogy mennyiben válhatnak a kozmopolita eszmék, kompetenciák és projektek elterjedésének színterévé. A kötetben tanulmányt publikáló szerzők azt vizsgálják, hogy hogyan, mikor és milyen kombinációkban történik mindez, milyen geopolitikai, illetve intézményi tényezők lehetnek rá hatással, és hogy változtat-e valamit a helyzeten, ha a kozmopolitizmus bizonyos szempontjai megjelennek a fent említett helyszíneken és eseményeken.

A világpolgárok kinevelése és annak kutatása valóságos tudományággá nőtte ki magát napjainkra. Az iskolák, ha különböző mértékben is, de igyekeznek a diákokból nemcsak lojális és aktív nemzeti állampolgárokat, hanem kompetens, a globális közösségért felelősséget érző

kozmpolitákat is nevelni. Ez a gyermekek esetében aránylag könnyen megoldható. Kérdés viszont, hogy azok az emberek, akik úgy nőttek fel, hogy egyetlen nemzet szokásrendszerével kellett azonosulniuk, miként tanulhatják meg, hogy ezen túlmenően a világ egészéhez is tartoznak és felelősek érte. Ez a kötet pontosan erre keresi a választ.

A kozmopolitizmus különböző jelentéseit sokan kutatják, de arról, hogy hogyan lehet elsajátítani azokat az értékeket és készségeket, amelyek elvezetnek ehhez a látásmódhoz, nem sok kutatás szól. Pedig az iskolák és a múzeumok falain kívül is léteznek olyan helyszínek, ahol világpolgárok formálódnak. Ráadásul napjaink globalizált világában, amelyet át- meg átszönek a kapcsolatok, maga a világpolgárság is mást jelent, mint pl. a gyarmatosítás idején. Sokan úgy vélik, hogy a kozmopolitizmus manapság nem választás kérdése, hanem szükségszerűség. A „kozmpolitika” felé kell fordulnunk: nem elég arról ábrándozni, hogy egy napon az emberiség ráébred közös gyökereire, hanem tenni is kell érte, hogy ez az „azonos világ” létrejöhessen.

A kötetben publikáló szerzők számára ez a kiindulási pont. Normatív vagy meghatározások felett vívott szócsaták helyett ezek a kutatók arra világitanak rá, hogy hol és miként generálódnak a kozmopolita látásmódot alkotó eszmék, készségek és politikák, valamint hogyan sajátítják el azokat. Hogyan lehet az eszméken túlmenően a gyakorlatban is kialakítani kozmopolita érzékenységet, készségeket és intézményeket? Mikor és hogyan változnak ezek politikai kérdéssé és tervekké? Mennyiben eredményez mást, ha ezek a dinamikák a szerzői jogok, vallási-szociális mozgalmak vagy éppen tengerentúli egyetemek kontextusában valósulnak meg? Itt jönnek a képbe a testek, a könyvek és a bronzszobrok.

Christoph Brumann az UNESCO Világörökséggel kapcsolatos politikájáról szóló cikke nyitja meg a tanulmányok sorát. Az UNESCO által 1972-ben útjára indított kezdeményezés a felszínen az egyik leg-sikeresebb tevékenység, amely az emberiség közös örökségére igyekszik ráirányítani a figyelmet. Az 1990-es évektől kezdve azonban egyre nő a gazdasági és politikai érdekek beleszólása a választásba, és az, hogy miből lesz világörökség és miből nem, nem feltétlenül átgondolt örökségvédelmi szempontok alapján dől el.

Bruno Cousin és Sébastien Chauvin a transznacionális kapcsolatok, illetve a kozmopolitizmus és a globális osztálytudat kialakulását vizsgálja párizsi elit társasági klubokban. Itt nem egységes a nemzetköziség megítélése. A nemzetiség és a gazdasági tőke mellett a társadalmi tőkéhez való hozzáférés határozza meg, mennyire képesek élni az egyének a globális erőforrásokkal, illetve hogy milyen kozmopolita megnyilvánulásaik és gyakorlataik lesznek.

Thijl Sunier arról értekezik, hogy vajon a vallás ösztönözheti-e a kozmopolitizmust. A Hizmet iszlám mozgalmat tanulmányozza, amelyet Fethullah Gülen az 1960-as években alapított Törökországban, és amely eredeti, török nacionalista központú szemléletétől eljutott odáig, hogy a muszlimok olyan, új generációját akarja kinevelni, amely felelősen gondolkodva él a mai világban. Ebben az irányzatban a nyíltság és a befogadás, illetve a belső fegyelem és kizárólagosság jól megfér egymással. Ahhoz, hogy valaki az Arany Generáció tagja lehessen, sikerrel kell ötvöznie az erkölcsös életet az aktív evilági attitűddel.

Neha Vora az oktatás területén belül egy konkrét példát vizsgál: azon campusok egyikét, amelyeket amerikai vagy európai egyetemek létesítenek Ázsiában vagy a Közel-Keleten, és amelyek deklarált célja, hogy világpolgárokat neveljenek. A katarai Education City-ben Vora arra volt kíváncsi, hogy a hallgatók – különösen a külföldi állampolgárok – hogyan élik meg a „katarosítást”, azaz a helyi állampolgárok előnyben részesítése és az amerikai típusú egyetemi rendszer közötti látszólagos szakadékot, hiszen ez utóbbi az individualizmusban, az érdemeken alapuló előrejutásban és a multikulturalizmusban hisz. Akárcsak a vallási mozgalom esetében, itt is az derült ki, hogy az ellentmondás csak látszólagos: a katarai állami politika és az amerikai liberális felsőoktatás összefonódik és működésében a másokra támaszkodik.

Giselinde Kuipers, Elise van der Laan és Yiu Fai Chow egy kevésbé valószínűnek tűnő, de a globális médiában fontos szerepet betöltő helyen keresi a világpolgárság lehetőségeit: előkelő divatmagazinokban. Azt nézik meg, hogy két erkölcsi kérdés – a más rasszba tartozók szépsége és az egészséges testtípusok támogatása – hogyan jelenik meg a *Vogue*-ban Kínában, Hollandiában és az USA-ban. Az elemzés azt derítette ki, hogy a *Vogue* magazinnak módjában áll előmozdítani az emberi

sokszínűséghez való nyitottabb hozzáállást, ugyanakkor eltérő mértékű volt a „kozmpolitika” támogatottsága a vizsgált országokban.

Olga Sezneva a szórakoztatóipart tanulmányozza, ahol a művészek és a rajongók egyaránt egyre globálisabbak lesznek, és ez az illegális másolásban és kalózkodásban is tükröződik. A jogtulajdonosok egyrészt a rendfenntartó erőkhöz, másrészt pedig a fogyasztók oktatásának eszközeihez nyúltak. Ahhoz, hogy ez utóbbi stratégia működjön, a szórakoztatóiparnak olyan mértékű kötődést kell kialakítania a termék előállítója és a fogyasztók között, amely normális körülmények között nem jön létre. Másrészt az alanynak hajlandónak kell lennie, hogy egy bizonyos magatartást kövessen a kreatív termék magántulajdoni jogát illetően. Csakhogy a szerzői jogdíj azt is jelentheti egyesek számára, hogy meggátolja őket abban, hogy bizonyos kulturális közösségekhez tartozzanak. A kalózkodásnak köszönhetően viszont hozzáférnek ehhez a kozmopolita térhez és az ennek megfelelő identitáshoz.

Végezetül Lisa McCormick arról ír, hogy a nemzetközi klasszikus zenei versenyek miként válhatnak a világpolgárok képzésének színterévé. A 20. század során ezek az események arra szolgáltak, hogy itt mérjék össze tudásukat az európai országok és a hidegháborús nagyhatalmak képviselői. De ahogyan a rendezvény egyre több része vált globálissá (pl. a résztvevő zenészek, a bemutatott repertoár, az értékelés rendszere és a hallgatóság elvárásai), úgy járták át a versenyzőket és a hallgatóságot is a globális értékek. A versenyek most már a kozmopolitizmus mediátoraként működnek azáltal, hogy lehetősége teremtenek a ráhangolódásra, a belső időben való elmerülésre és a globális „mi” megtapasztalására.

Összességében kiderült tehát, hogy világpolgárság diskurzusbeli és erkölcsi rendszerei biztosnak tűnő és váratlan helyeken egyaránt működhetnek. Ugyanakkor a kozmopolitizmus továbbra is javarészt a középosztályt érinti: a szegények nem férnek hozzá, a gazdagok pedig adott esetben céltudatosan elhatárolódnak tőle. Továbbá a középosztály sem mindenütt egyformán nyitott a kozmopolitizmus összes eszméjének befogadására. Végezetül pedig a vizsgált esetekben a politikai és az oktatási intézmények majdnem olyan gyakran járultak hozzá a kozmopolitizmus aspektusainak elterjesztéséhez, mint a kereskedelmi létesítmények.

Pethő-Szirmai Judit